

FUDAYL İBN-İ İYÂD HAZRETLERİ (1)*

Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn, muhammedini'l-mustafâ, el- mahmûdü'l-muhtâre'l-emîn... Ve âlihî ve sahibihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd:

Çok değerli, çok muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun...

Vakfımızın binasına hoş geldiniz!.. Burası Mustafa Selâmî Efendi merhum, rahmetu'llâhi aleyh'in tekkesidir. Kendisi alt katta medfundur.

Dersimize başlamadan önce, başta Peygamber Efendimiz Muhammed-i Mustafâ —*aleyhi efdalü's-salevâtî ve ekmelü't-tahiyyâtü ve't-teslîmât*— Efendimiz olmak üzere; cümle enbiyâ ve mürselînin, hepsinin âlinin, ashabının, etbâının; sâdât ve meşâyih-i turûk-u aliyyemizin, Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtaza'dan müteselsilen Hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar güzerean eylemiş olan; gelmiş, vazife yapmış, ahirete irtihal eylemiş

---

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

olan sâdât ve meşâyih-ı turûk-u alıyyemizin, halifelerinin, müridlerinin, muhiblerinin; bu diyarları fethetmek için, Efendimiz'in:¹

لَتَفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ، فَلَنَعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهُ،
وَلَنَعْمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ

(حم. طب. ك. عن بشر الغنوی)

(Letüftehanne'l-kostantîniyyetü) “Kostantınıyye mutlaka, kesin olarak fetholunacaktır. (Feleni'me'l-emîri emîruhâ) Onu fetheden komutan ne güzel komutandır, (ve leni'mi'l-ceyşi zâlike'l-ceyş) onu fetheden asker ne güzel askerdir.” diye işaretime ve müjdesine; Peygamber Efendimiz'in medhine ben nâil olayım diye, buralara gelip gâza etmiş olan; bu diyarda şehid olup defnedilmiş olan, Ebû Eyyûb el-Ensârî Efendimiz'in ve sâir ashâb-ı güzîn, tabiîn ve tebe- i tâbiînin, gâzilerin, mücahidlerin, şehidlerin ruhları için;

Beldede medfun sâir evliyâullahın ve hâssaten Abdül'ehad-ı Nûrî Hazretleri'nin ruhu için; bu makamın sahibi Mustafa Selâmî Efendi Hazretleri'nin ve onun halifelerinin ruhları için;

---

¹ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.335, no:18977; Taberânî, *Mu'cemü'l- Kebîr*, c.II, s.38, no:1216; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.468, no:8300; İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.118; İbn-i Hacer, *el-İsâbe*, c.I, s.308, no:684; Buhârî, *Târih-i Kebîr*, c.II, s.81, no:1760; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.LVIII, s.34; Abdullah ibn-i Bîşr el-Ganevî, babasından.

Kenzü'l-Ummâl, c.XIV, s.252, no:38462; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.VI, s.323, no:10384; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XVII, s.339, no:18311.

ve uzaktan yakından řu meclise teşrif etmiş olan siz kardeşlerimizin ahirete intikal etmiş olan bütön sevdiklerinin ve yakınlarının ruhları için;

Biz yaşayan, sağ, henüz imtihanında bulunan mü'minler de, Rabbimizin rızasına uygun yaşayalım, onun rızasına vâsıl olalım; Kur'an-ı Kerim yolunda, Peygamber Efendimiz'in izinde yürüyelim; iman ile, imân-ı kâmil ile ahirete göçelim, ve bi-gayri sebki azâbin ve ikâbin ve hisâb, Rabbü'l-âlemîn'in azabına, kahrına, gazabına, sahatına mâruz olmayan diğer bahtiyarlarla beraber, bi-gayri hisâb, Efendimiz'in arkasından, sâdât ve meşâyih-i turûk-ı aliyyemiz ve ihvân-ı sâdikînimiz ile Firdevs-i A'lâ'ya dahil olalım diye, bir Fâtiha, on bir İhlâs-ı şerif okuyalım, öyle başlatalım! Buyurun:

.....

a. Tabakâtü's-Sûfiyye Hakkında

Burası bir mânevî yapı olduğu için, bir irşad ve terbiye müessesesi olduğu için, oturduğumuz yer buranın zikirhânesi ve mescidi olduğu için, bu binayı kuranlar takvâ ehli insanlar olarak, Allah'ın rızasını kazanmak için bu faaliyetleri başlatmış olduklarından, biz de burada Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin rızasına uygun çalışmalar yapalım diye düşündük.

Zâten güzel olan, ibadethâne olan bir mekânda,
bir de:²

عِنْدَ ذِكْرِ الصَّالِحِينَ تَنْزِلُ الرَّحْمَةُ .

(İnde zikri's-sàlihîne tenzilü'r-rahmeh) “Sàlih insanlar yad olunduğu, anıldığı, zikredildiği zaman Allah'ın rahmeti oraya yağar, iner.” diye buyrulduğundan, rahmet-i Rahmân'a ermemize vesile olsun diye;

Bizler de karınca kararınca takvâ yolunda, Rabbimizin rızası yolunda yürüyen insanlar olduğumuzdan, “Bu yolun bizden önceki büyükleri, selef-i sàlihînimiz neler söylemişler, onların nasihatlerinden istifade edelim; nasıl yaşamışlar, hayatları bize örnek olsun!” diye, tasavvuf aleminin büyüklerinin hayatlarını okumayı; sözlerini dinleyip, belleyip mûcebince amel etmeyi düşünerek; Türkçesi bulunmayan bir eser olsun, kaynak olsun, ana eser olsun; böylece yaptığımız çalışma da yapılmamış bir çalışma olarak, yeni bir çalışma olsun diye düşündüğümüz için; 412 hicrî tarihinde, yâni 1021 yıllarında vefat etmiş olan, Arap asıllı, Nişâpurlu Ebû Abdurrahman es-Sülemî Hazretleri'nin, tasavvuf ilminde kaynak olan, ana eser olan, müracaat kitabı olan *Tabakâtü's-Sûfiyye'sini okumağa başlıyoruz.*

---

² Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VII, s.285; Süfyan ibn-i Uyeyne Rh.A'ten. Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.III, s.249; Ahmed ibn-i Hanbel, *Zühd*, c.I, s.325; Şevkânî, *el-Fevâidü'l-Mecmûa*, c.I, s.254, no:109; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.763, no:1772.

Bu kitapta müellif diyor ki:

“—Ben daha önceki eserlerimde Peygamber-i Zîşân Efendimiz’in ashabının hayatını, tâbiînin hayatını kaydetmiştim. Bu yaptığım çalışmanın devamı olarak, onlardan sonra gelen evliyâullahın, sâlihlerin, mutasavvıfların hayatlarını anlatan bir eser yazmayı diledim, onun için bu eseri yazdım.” diyor.

Yâni bu eser, onun üçüncü kademedan bir çalışması olmuş oluyor. Daha önce, bizim meşhur *Hilyetü’l-Evliyâ kitabında ve diğer kaynaklarda gördüğümüz gibi, ashâb-ı kirâmı anlatmış. Onlar rütbesi daha yüksek, mânevî makamı büyük kimseler...*

Peygamber SAS Efendimiz: ³

خَيْرُ الْقُرُونِ قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ
يَلُونَهُمْ

خ. م. ت. حم. حب. ق. حل. خط. كر. عن ابن مسعود؛ ت. حم. حب. ك. طب. ش. عن عمران بن حصين؛ ت. عن عمر؛ حم. حب. طب. ش. طح. حل. عن نعمان بن بشير؛ ك. طب. ش. وعبد بن حميد (عن جعدة بن هبيرة؛ طس. عن أبي هريرة)

---

³ İbn-i Hacer, *Tahlîsu’l-Hayr*, c.IV, s.204, no:2130; İmran ibn-i Husayn

RA’dan.

Lafız farkıyla: Buhârî, *Sahîh*, c.II, s.938, no:2509; Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.1962, no:2533; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.695, no:3859; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.378, no:3594; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XVI, s.205, no:7222; Bezzâr, *Müsned*, c.V, s.180, no:1777; Beyhakî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.X, s.122, no:20174; Ebû

(Hayru'l-kurûni karnî, sümme'llezîne yelûnehüm, sümme'l-lezîne yelûnehüm.) “Devirlerin en hayırlısı benim asr-ı saâdetimdir ve benimle beraber olan insanlardır, yânî sahabedir. (Sümme'llezîne yelûnehüm) Sonra onlardan sonra gelenlerdir, yâni tâbiîndir. (Sümme'llezîne yelûnehüm) Sonra onlardan sonra gelenlerdir, yâni tebe-i tâbiîndir.” diye buyurduğundan, önce sahabileri anlatmış. Sonra ondan sonrakileri anlatmış. Ondan sonra bu kitapta, beş tabaka halinde, kendi zamanına kadar yaşamış olan meşhur mutasavvıfları kaleme almış, Ebû Abdurrahman es-Sülemî Hazretleri.

Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VII, s.126; İbn-i Abdi'l-Ber, *el-İstîâb*, c.I, s.4; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.XII, s.52; Dâra Kutnî, *İlâel*, c.V, s.187; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.II, s.52; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.500, no:2221; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.426, no:19833; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XVI, s.212, no:7229; Hâkim, *Müstedrek*, c.III, s.535, no:5988; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XVIII, s.212, no:526; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VI, s.404, no:32410; Umran ibn-i Husayn RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.549, no:2303; Taberânî, *Mu'cemü's-Sağîr*, c.I, s.220, no:352; Hz. Ömer RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.267, no:18374; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XV, s.121, no:6727; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.II, s.27, no:1122; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VI, s.404, no:32413; Tahâvî, *Şerhü'l-Maânî*, c.IV, s.152, no:5673; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IV, s.125; Heysemî, *Müsnedü'l-Hâris*, c.II, s.940, no:1036; Nu'man ibn-i Beşîr RA'dan.

Hâkim, *Müstedrek*, c.III, s.211, no:4871; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.II, s.285, no:2187; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VI, s.404, no:32408; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.148, no:383; Şeybânî, *el-Âhad ve'l-Mesânî*, c.II, s.47, no:726; İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.180; Ca'de ibn-i Hübeyre RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.V, s.335, no:5475; Ebû Hüreyre RA'dan.

Keşfü'l-Hafâ, c.II, s.245, no:1265; RE. 280/5.

Beş tabakanın her birinde, yirmi şahsın terâcüm-i ahvâlinden, sözlerinden ve nasihatlerinden bahsetmiş. Böylece yüz tercüme-i hal ve onlara ait nasihatler ve sözler yer alıyor bu kitapta...

Ebû Abdurrahman es-Sülemî Hazretleri'nin metodu, havadan, kaynaksız, desteksiz bir söz söylememesi; hepsini rivayet zinciri ile kimden duymuşsa, nereden almışsa, senediyle rivayetleri beyan ediyor, öyle kaydediyor. Bu bakımdan mesnedli, esaslı bilgiler bulunuyor bu kitabın içinde...

Bir de, çok mübarek bir profesörün eline geçmiş bu kitap, o profesör hazırlamış bunu baskıya. Kitabın içine, kitabın içindekilerden daha fazla bilgiyi o da eklemiş, Her şeyi aşağıda izah etmiş, not koymuş, açıklama koymuş; kitabın kıymeti üç misli, beş misli artmış. Neden?.. Çok güzel neşretmiş.

Bir şehir adı geçiyor, diyelim ki bir köyün adı geçiyor, Meselâ Nasrabad... Nasrabad neresi?.. Sen bilir misin, bilmezsın. Ben? Ben de bilmem. Hemen o aşağıya not indirmiş:

“—Bu şehir falanca yerdedir, nüfusu bu kadardır, kıymeti şudur, mahsulü budur.” diye bilgi vermiş.

Yâni, her şeyi böyle aşağıda açıklamış olduğu için, kitabın kıymeti üç misli, beş misli daha artmış. Onun için bu kitabı okuyoruz.

Kitabın kendisi güzel; bir... Neşreden bir alim adam, o da güzel eklemeler yapmış, kitabın kıymeti artmış; iki... Üçüncü bir sebep var:

Bugün de Türkiye’imizde ve İslâm aleminde sûfîler var, yâni mutasavvıflar var... Yâni dervişler, tarikatlar, şeyhler var...

Var ama, bazısı yanlış yolda... Bazısı hak, bazısı bâtıl... Bazısı alim, bazısı cahil... Bazısı sahih, bazısı sapık...

“—E nereden belli sapık olduğu?.. Bir misal ver Hocam, misal ver sözüne!..”

Ben filanca tarikattanım diyor, misafirine rakı ikram ediyor, içki ikram ediyor. Nerede bu?.. Arnavutluk’ta... Cumhuriyet gazetesinin muhabiri Arnavutluk’a gitmiş, orada filânca tekkeye misafir olmuş. O tekkenin başındaki herif, alçak, buna rakı ikram etmiş. Adı tekke olduğundan, tekkelerin adını batırıyor... Yolu tarikat adında olduğundan, tarikatları batırıyor...

İslâm’da içki var mı? Yok, haram!.. Ne kendisi içebilir, ne başkasına sunabilir. İçmek de haram, sunmak da haram, satmak da haram, taşımak da haram... Her şeyi haram...

Adam hammal olsa, alnının teriyle yaşıyor olsa, kamyondan süper markete içkiyi omuzuna alıp oraya indiremez. Neden?.. Allah hammalına da lânet ediyor. Yalnız içene değil, hammalına bile lânet ediyor. İçemez.

Bu kendisi içiyor, karşısındakine de ikram ediyor. Bu bozuk bir yol. Müslümanlığın da adını batırıyor, tarikatın da adını batırıyor, tasavvufun da adını batırıyor.

Bazısı da, bu kadar açık bir şekilde sapık değil... Nasıl sapık? Biraz daha örtülü sapık... Sapık ama, bazısı da örtülü. Bazısı da cahil, bilmiyor. Pekiyi nereden konuşuyor. Duyduklarını, anladığı şekilde yarım yamalak satarak konuşuyor. Kendisinde bir hâl yok, kendisinin mânevî hali yok, güzel hali yok, ama lafı çok... Laf ebesi derler, ağzından boyna laf çıkıyor. Millet de tabi bilmiyor, çok laf söylüyor bu diye, onun peşinde gidebiliyor.

Şimdi bu kitap, hep alim olan büyük zatları anlattığı için, biz burada gerçek tasavvufu öğreniyoruz. Uydurmayı değil, yalanı değil, cahilin cahilliğini değil, her şeyi bilen bilgili sûfilerin, evliyanın hayatını okuyoruz burada...

O da çok önemli!.. Neden önemli?.. Bu zamanın tasavvufu sevenleri, tarikata girenleri, derviş olanları doğruyu bilsinler diye... Bunlar büyük üstad, büyük alim... Onları okuyalım da, işin doğrusunu bilsinler diye bu kitabı okuyoruz.

b. Fudayl ibn-i İyad Hakkında Bilgi

۱ - الْفَضْلُ بْنُ عِيَّاضٍ ۳۲ مِنْهُمْ الْفَضِيلُ بْنُ
عِيَّاضِ بْنِ مَسْعُودِ بْنِ بَشْرٍ، التَّمِيمِيُّ، ثُمَّ
الْيَرْبُوعِيُّ. خُرَّاسَانِيٌّ، مِنْ نَاحِيَةِ مَرْوٍ، مِنْ قَرْيَةٍ
يُقَالُ لَهَا فُنْدِيٌّ.

(Minhümü'l-fudaylü'bnü İyâd) "Onlardan birisi Fudayl ibn-i İyâd'dır."

Araplarda bir kimsenin ismi nelerden ibaret olur?

1. Kişinin kendi adı. Meselâ, benim adım Es'ad, bunun adı Mehmed, onun adı Ahmed... Kendi adı.

2. Babasının adı. Meselâ, benim babamın adı Necati, Peygamber Efendimiz'in babasının adı Abdullah... gibi.

Bu ikisinin arasında oğul mânâsına gelen, *ibn* kelimesi kullanılır. Yâni *filânca oğlu filânca...* *El-Fudayl ibn-i lyâd*, yâni *lyâd'ın oğlu Fudayl* demek. *Fudayl* kendi ismi, *lyâd* babasının ismi... *İbn*, şunun oğlu mânâsına geliyor. *İbn* kelimesinden sonra gelen kelime, baba ismi oluyor.

Bazı insanlar kendi ismiyle tanınır, bazı insanlar da babasının ismiyle tanınır, kendi ismi bilinmez. Meselâ, meşhur tabip *İbn-i Sinâ*... Ne demek? *Sinâ'nın oğlu* demek. Kendi ismi ne? Belli değil, belki pek çok kimse bilmez. *İbn-i Sinâ'yı* pek çok insan bilir de, kendi ismiyle bilmez. Baba ismiyle tanınmış: *Sinâ'nın oğlu*... Böyle gelmiş böyle gidiyor. Onun için, bunu bilmek lâzım!

İbn kelimesi iki isim arasında olursa, elifsiz yazılır; tek olursa başında bir elif yazılır. İki ismin arasında olursa, *ibn* kelimesinin ilk hecesi *i* olmaz, kendinden önceki kelimenin son harekesi olur. Meselâ, bunu Arapça olarak okumak gerekirse, (*El-fudaylü'bnü ıyâd*) demek lâzım! Yâni, *ibn* kelimesinin başındaki *i* harfi kesin değildir; *e* olabilir, *ü* olabilir.

İbn kelimesinin sonundaki harf de, baştaki ne ise, ona göre değişir; ü olur, e olur, i olur. Bunu bilmesi lâzım herkesin.

3. Ondan sonra, bir şahsın bazen künyesi olur. Meselâ, Peygamber Efendimiz'in künyesi *Ebü'l-Kàsım* idi. *Kàsım* isimli çocuğuna izafeten böyle denmiş. *Ebü'l-Kàsım*, *Kàsım*'ın babası demek. Bazı insanlar da böyle künyeleriyle tanınmıştır, ismi bilinmez. Meselâ, *Ebü'l-Kàsım el-Kuşeyrî* diyoruz. *Er-Risâle* isimli eseri yazan müellif. Onun da künyesi *Ebü'l-Kasım*'dır, öyle tanınmıştır.

İbn-i Sinâ'nın künyesi Ebû Ali'dir. Ebû Ali ibn-i Sinâ, yâni Ali'nin babası, Sinâ'nın oğlu demek. Kendi ismi gene yok arada... Böyle olabilir. İnsan çeşitli şekillerde tanınabilir; bazen baba adıyla tanınıyor, bazen oğul adıyla tanınıyor.

Meselâ, benim *Selmâ* diye bir kızım olsa, bana *Ebü Selmâ* denilebilir. *Ebü Selmâ*, yâni *Selmâ'nın* babası demek. İlk çocukla umûmiyetle böyle künye alırlar. Bazı şahıslar böyle tanınır. Bu kitabın yazan müellifin künyesi *Ebü Abdi'r-Rahmân*'dır. Demek ki, *Abdu'r-Rahmân* diye bir çocuğu var, *Abdu'r-Rahmân*'ın babası diye tanınıyor.

Ümmetin Peygamber Efendimiz'den sonra en faziletli sahabesi, cennetliklerden başta gelen kim? *Ebü Bekir RA...* *Ebü Bekir* künyedir, ismi değildir.

Demek ki, bir insanın kendi ismi oluyor. Bazen baba ismiyle tanınıyor, ibn-i filân diye geçiyor. Bazen evlâdının ismiyle tanınıyor, ebû filân diye tanınıyor.

4. Bazen de bir lakabı olur. Yâni başarısından dolayı, mevkiinden, makamından dolayı kendisine bir lakab verilmiştir. Meselâ Mesnevî'nin sahibi, Konya'da medfun olan Celâleddîn... *Celâle'd-dîn isim değildir, dinin celâli demektir. Komutansa Seyfe'd-dîn derler meselâ, dinin kılıcı demek. Bazıları böyle lakabıyla tanınmıştır.*

Eski isimlerde böyle bir lakab varsa, asıl ismini arayacaksınız. Künye varsa, asıl ismini arayacaksınız. Baba ismi varsa, asıl ismini arayacaksınız. Yâni, asıl isim ayrı.

5. Bir de nereli olduğunu bildiren bir şey bulunur, nisbe denilir buna. Meselâ, Sülemî, bu kitabı yazan şahsın nisbesidir. Benî Süleym kabilesine mensub olduğundan, Sülemî denmiştir.

Celâleddîn'e Anadolu olduğu için, Celâleddîn-i Rûmî denmiş. Çünkü İslâm aleminde tanınmış, Hindistan'da da, Orta Asya'da da, her yerde tanınmış.

“—Hangi Celâleddîn, yâhu, mübârek, hangisi?..”

“—Celâleddîn-i Rûmî...”

Rum demek orada, Anadolu demek; yoksa Yunanlı demek değil.

Sonra *Sahîh'i* yazmış ve hadis konusunda en ileri mertebeye ulaşmış, imam ünvanını almış kim var? Buhârî var.

Kendi ismi başka ama, Buhârî, Buharalı olduğunu gösteriyor. O nisbesiyle tanınmış. İmam Buhârî, yâni Buharalı İmam diyoruz. İsmi yok, künyesi yok, lakabı yok, sadece nereli olduğuyula tanınmış.

Ama İmam Müslim diyoruz, Müslim kendi adıdır. Müslim ibn-i Kuteybe'dir. O kendi ismiyle tanınmış.

Demek ki Arapça'da bir şahıs öz kendi adıyla tanınmış olabilir, nereli olduğuyula tanınmış olabilir, lakabıyla tanınmış olabilir, baba adıyla tanınmış olabilir, evlât adıyla tanınmış olabilir; bir de tantanalı bir tanınma olarak hepsiyle birden tanınabilir. Meselâ: Ebû Bekir Muhammed ibn-i Zekeriyya er-Râzî... Bir şahıs bu. Bu kadar kalabalık isimler bir şahsa ait. İslâm aleminin meşhur kimyagerlerinden, çok büyük alimlerinden birisi.

Ebû Bekir künyesi, Muhammed ismi, Zekeriyya babasının adı, er-Râzî nereli olduğu. Böyle bazen beşi birden zikredilir, tantanalı, mükellef, muazzam bir isim olur.

Şimdi burada bu bilgiyi verdik, bu bilgi lâzım! Hattâ bu bilgiyi belki bir makale halinde yazmamız gerekiyor. Çünkü bunu doğru yazmazlar, imlâsının birtakım problemleri vardır. Yâni İslâmî neşriyata bakarsınız, pek çok hata vardır.

Bu da el-Fudaylü'bnü İyâd, İyâd'ın oğlu el-Fudayl. İsmi bu. (Minhümü'l-fudaylü'bnü İyâd) Minhüm diyor, yâni yirmi kişi var bu tabakada, kitabın tamamında yüz kişi var. Minhüm, yâni

onlardan birisi. Birincisi ama, sırayla hepsini sayacağı için, onlardan birisi diyor. (Minhümü'l-fudaylü'bnü ıyâdi'bni mes'ûdi'bni bişr et-temîmî sümme yerbûî) İsmi el-Fudayl imiş, babasının ismi İyâd imiş. Onun babasının adı Mes'ud imiş. Onun babasının adı, yâni dedesinin babasının adı Bişr imiş. Et-Temîmî, Temim kabilesine mensub demek. Nereli olduğunu anlıyoruz. Demek ki Arap asıllı imiş. (Sümme yerbûî) Temim kabilesi içinde herhalde Yerbû oymağı olacak, hangisi daha büyükse; oralı imiş. O cinsten, o kavimden, o kabiledenmiş.

(Horasâniyyün) Horasanlıdır. Yâni Arap asıllı ama şimdiki Horasan'da... Yâni İran'ı geçeceksiniz, İran'ın kuzeyinde, şimdiki Orta Asya dediğimiz; hani beş tane Türk cumhuriyeti var: Türkmenistan, Tacikistan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan... Yâni oradanmış.

Bu Arap asıllı, orada ne arıyor? Ecdadı cihad için oraya gitti, oralara yerleştiler. Hattâ şehirler kurdular, medreseler kurdular, ahaliyi İslâmlaştırdılar. Orası İslâm diyarı oldu. Çok büyük çalışma yaptılar. Yâni ülkelerin tarihini değiştirdiler, tarihin akışını değiştirdiler, kültürleri, medeniyetleri değiştirdiler.

Oralarını yemyeşil, pırıl pırıl nûrânî bir renge boyadılar; İslâm diyarı oldu.

Şimdi biz geçtiğimiz yaz gittik oralara... Semerkand'a, Buhârâ'ya kadar gittik. İnsan hakîkten çok derin heyecana düşüyor ve çok güzel duygular içinde oluyor.

(Min nâhiyeti merv) “Merv nahiyesinden. Horasan’da Merv isminde bir şehir var, oralı bu el-Fudayl ibn-i İyad. (Min karyetin yukâlû lehâ fündîn) Merv şehrinin Fündin isimli köyünden.”

Şimdi bu Merv’in okunuşunun nasıl olduğunu, nerede bulunduğunu, enlemini, boylamını, nüfusunu; hangi şehre kaç fersah mesafede olduğunu —Allah razı olsun— neşreden aşağıda uzun boylu, kaynak da göstererek izah etmiş. Yukarıda iki satırlık metnin kendisi varsa, aşağıda on beş satırlık izahat var. Yâni, çok güzel hazırlamış. Eser böyle hazırlanmalı hazırlandığı zaman...

كذلك ذكره ابرهيم بن الأشعث صاحبه؛ فيما
اخبرنا به يحيى بن محمد العكرمي، بالكوفة،
قال: سمعت الحسين بن محمد بن فرزدق بمصر،
قال: سمعت أحمد بن حمُّوك، قال: سمع ت نصر
بن الحسين البخاري، قال: سمعت إبراهيم بن
الأشعث ذكر ذلك .

(Kezâlike zekerehû ibrâhimü’bnü’l-eş’as
sâhibühû; fîmâ ahberanâ bihî yahye’bnü
muhammedini’l-ikrimiy, bi’l-kûfeh)

Tercüme edeceğim ne dediğini, anlayacaksınız kitabı yazanın ne kadar bilimsel çalıştığını:

(Kezâlike zekerehû ibrâhîmü'bnü'l-eş'as) “Eş'as oğlu İbrâhim, şu bizim yukarıda sıraladığımız şekilde bunun ismini böyle zikretti. Yâni, (El-fudayli'bni ıyâdi'bni mes'ûdi'bni bişr et-temîmî el-yerbûî) diye böyle anlattı. (Sâhibuhû) Onun arkadaşı imiş. Yâni el-Fudayl ibn-i İyad'ın arkadaşı imiş, onunla görüşen bir kimse imiş.” Demek ki salâhiyetli bir yerden alıyor bilgileri, ismini doğru tesbit ediyor.

(Fîmâ ahberanâ bihîyahye'bnü muhammedini'l-ikrimiy) “Bu bilgiyi bize Muhammed oğlu Yahyâ el-İkrîmî'nin haber verdiğine göre, arkadaşı olan, beraber sohbetdaşı olan İbrâhim ibn-i Eş'as, bu tarzda zikretti ismini.” diyor. Kaynağını gösteriyor. (Bi'l-kûfeh) “Kûfe'de bu bilgiyi verdi.” diyor.

(Kâle:Semi'tü'l-hüseyne'bnemuhammedini'bni'l-ferazdaka bi- mısır) “Mısır'da Ferazdak oğlu Hüseyin ibn-i Muhammed'i duydum ki; (Kâle: Semi'tü ahmede'bne hammûk) Hammûk oğlu Ahmed'i duydum dedi o da; (Kâle: Semi'tü nasrebni'l-huseyn el-buhârî) Buhâralı Hüseyin oğlu Nasr'dan duydum dedi o da; (Kâle: Semi'tü ibrâhîme'bne'l-eş'as yezkürü zâlike.) işte bu arkadaşı olan İbrâhim ibn-i Eş'as, isminin böyle olduğunu zikrediyor.” diyor.

Şimdi bu detayı ben size her zaman zikretmem ama, bu kitabı yazan insanın ne kadar titiz bir alim olduğunu, bilgiyi nasıl topladığını göstermiş olmak için; Mısır'da kimden duymuş, o kimden duymuş, hepsinin kaynağını nasıl verdiğini göstermiş olmak için, size okumuş oluyorum.

Şimdi geçiyor ikinci paragrafa:

وذكر ابرهيم بن شماس، انه ولد بسمرقند
ونشأ بأبيورد. كذلك سمعت احمد بن محمد بن
رميح، يقول: سمعت ابرهيم بن نصر الضبى
بسمرقند، يقول: سمعت محمداً بن على بن
الحسن بن شقيق، يقول: سمعت ابرهيم بن
شماس، قال: سمعت الفضيل بن عياض، يقول:
ولدت بسمرقند، و نشأت بأبيورد، و رأيت
بسمرقند عشرة آلاف جوزة بدرهم.

(*Ve zekere ibrâhimü'bnü şemmâs*) “Şemmas
oğlu İbrâhim dedi ki: (*Ennehû vülide bi-
semerkand*) Bu zât Semerkand'da doğdu.” Yâni,
Fudayl ibn-i İyad için, “Semerkand'da doğdu.”
diye, İbrâhim ibn-i Şemmas öyle demiş. Bu zât
kimmiş?

ابو اسحاق ابرهيم بن شماس، السمرقندى،
نزىل بغداد. يروى عن ابن المبارك، ويروى
عنه احمد بن حنبل.

(Ebû İshak İbrâhimi'bni şemmâs, es-semerkandî) Semerkandlı Şemmas oğlu İbrâhim Ebû İshak... Ebû İshak nesi oluyor?.. Künyesi oluyor. (Nezîlî bağdâd) Bağdad'a yerleşmiş. (Yervî ani'bni'l-mübârek) İbn-i mübârek'in bilgilerini bize nakletmiş bir alim. (Ve yervî anhü ahmedü'bnü hanbel.) Ve bu zattan meşhur mezheb imamı ve hadis alimi Ahmed ibn-i Hanbel bilgi alır, rivayet eder." diye de zikrediyor.

"Semerkand'da doğdu, (ve neşee bi-ebîverd) Ebîverd şehrinde gelişti, yetişti." diye bilgi veriyor. (Kezâlike semi'tü ahmede'bne muhammedi'bni rumeyh) Rumeyh oğlu Muhammed oğlu Ahmed'den, böyle Semerkand'da doğduğunu, Ebî Verd'de yetiştiğini duydum." diyor.

(Yekûlü semi'tü İbrâhime'bne nasr ed-dabbî bi-semerkand) "Semerkand'da Dablı Nasr oğlu İbrâhim'in şöyle dediğini duydum: (Semi'tü muhammede'bne aliyyi'bni haseni'bni şakîk) Şakîk oğlu, Hasan oğlu Muhammed ibn-i Ali'den duydum ki, (yekûlü İbrâhimi'bni şemmâs) o meşhur İbrâhim ibn-i Şemmâs dedi ki: (Kâle: Semi'tül-fudayle'bne ıyâdin yekûl) Tercüme-i hali anlatılan Fudayl'ı şöyle derken duydum ki:

(Vülidtü bi-semerkand) 'Ben Semenkan'da doğmuşum.' dedi. Demek ki, şahsın kendisi de Semerkand'da doğduğunu söylemiş. (Ve neşe'tü bi-ebî verd) Ebîverd şehrinde yetiştim, büyüdüm, tahsilim orada oldu." Bunu anlatırken, hayatıyla ilgili enteresan bir cümle de sarf etmiş:

(Ve raeytü bi-semerkand aşrete âlâfin cevzete bi-dirhem) “Semerkand’da on bin cevizin bir dirheme satıldığını gördüm.” diyor.

Biliyorsunuz, Anadolu’da da hâlâ bu vardır; cevizler, yumurtalar sayı ile satılır bazen... “On bin tane cevizin Semerkand’da bir dirheme satıldığını görmüşüm.” diye bir de enteresan olay nakletmiş. Hani şimdi biz size desek ki, 125 kuruşa Aksaray çarşısından bir kilo et alırdık.” filân desek, sizin hoşunuza gider. Üç kuruşa Bebek’ten tramvaya binerdik, Eminönü’ne kadar gelirdik. Tabii, bizden öncekiler, bu kuruşlardan da aşağıya, şu kadar paraya, bu kadar paraya diyecekler. On bin tane ceviz, bayağı büyük bir rakam. Demek ki çok bolluk olmuş, fevkalâde ucuzluk... Hem hayatını anlatıyor, hem de biz bugünleri de görmüşüz diye bir de enteresan bir şey söylüyor.

Tabii buraya kadar neyi anlatmış oluyoruz?.. Bu kitabı yazan şahıs, bu bilgileri nereden aldığını bize gösteriyor. Kimden duyduğunu ve o şahsın kim olduğunu ve kimden, hangi şehirde bu sözü duyduğunu anlatıyor. Eserin kıymeti buradan geliyor.

Onun için, ileride bu şahısların hayatıyla ilgili, sözleriyle ilgili rivayetler gelecek. Tabii biz oradan tasavvufî bir takım konulara gireceğiz. Bu sözler birer atasözü gibi... Acaba böyle mi söyledi, başka türlü mü söyledi? Bu alim böyle titiz bir alim, böyle tesbit ediyor bir bilgiyi. Nerede doğmuş; kırk tane kişiye soruyor. Kırk tane delil gösteriyor, kaynak gösteriyor.

Bu tabii, bizim için de bir ders olmalı!.. Genç, üniversitede çalışan kardeşlerimiz için, hepimiz için bir ders olmalı ki, sözümüzün kaynağını gösterebilmeliyiz.

Şimdi ben, Anadolu’da yetişmiş bir kardeşinizim. Üniversitede okudum, profesör filân oldum ama, bize meselâ:

“—Namaz nasıl kılınacak, şu şöyle mi olacak?” filân diye sorulsa, biz ne deriz:

“—Ömer Nasuhî Bilmen’in *Büyük İslâm İlmihali*’nde böyle yazıyor.” deriz.

Tamam, o kadar.

Ama bunlar öyle yapmıyor. Bunlar ta böyle en salâhiyetli şahsa kadar kaynağını gösteriyor ve hadisi rivayet ediyor.

Biz de bir hükmü kaynağıyla öğrenmeğe alışmalıyız. Ezberlemeye alışmalıyız. Kimden duyduğumuzu doğru düzgün yazarsak daha iyi olur. Hatta yanımızda bir defter olursa, böyle ajanda defterler güzel oluyor. Hem takvim vs. oluyor içinde... Yazarsak daha iyi olur.

Çünkü, bazen kulaktan kulağa oyunu gibi oluyor. Siz bir söz söylüyorsunuz, kulaktan kulağa... Sonra bir haber geliyor size; “Ben hiç öyle dememiştim!” diyorsunuz. Söz dönmüş dolaşmış, tamâmen ters bir mânâ kazanmış.

Sözü doğru duymak, doğru tesbit etmek, doğru nakletmek çok önemli! Bu ahlâka bizim ecdadımız sahip idi. Biz müslümanız, hepsi bizim ecdadımız. Bizden önceki müslümanlar, bizim büyüklerimiz bu ahlâka

sahipti. Peygamber Efendimiz'den duydukları hadisleri, bu ciddiyetle naklettiler. Değil Peygamber Efendimiz'den duydukları hadisleri bu güzel alışkanlıkla rivayet etmek; bakın görüyorsunuz Peygamber Efendimiz'in devri geçmiş, sahabenin devri geçmiş, tâbiînin devri geçmiş, tebe-i tâbiînin devri geçmiş, dördüncü tabakanın insanlarından bahsederken bile, ne kadar titiz bahsediyor. İsimler, her şey ne kadar muntazam tesbit edilmiş.

İşte biz bu şahıslara, böyle insanlara borçluyuz İslâmî ilimleri... Bunlar ayetleri derin derin incelemişler, hadisleri derin derin incelemişler. Diyorlar ki bir alime:

“—Kur'an-ı Kerim'i ne kadar zamanda okuyorsun?..”

“—Eskiden bir günde iki hatim indirdim. Şimdi on dört senedir Enfal Sûresi'ne kadar geldim.” diyor.

On dört senede insan Kur'an-ı Kerim'in ancak altıda, yedide biri kadar bir şeyi okursa, demek ki her ayet üzerinde ne kadar derin düşünüyor.

Onun için, bu alimlerin yazdıkları eserler bizim dinimizin kaynakları oluyor. Biz bunların güzel çalışmalarından sonra, İslâm'ı sağlam bir şekilde anlatılmış olarak görüyoruz ve yaşıyoruz. Yoksa bunların bu çalışmaları olmasaydı, arkeolojik kazılar gibi toprağın altından bir şey çıkacak da, bir de bir gerçeği bulacağız da, İslâmî bir hakîkatı öğreneceğiz diye, hristiyanlar ve yahudiler gibi perişan olurduk.

Allah razı olsun ki, böyle titiz çalışan büyük alimler her şeyi hazırlamışlar. Nur içinde yatsınlar ve Allah şefaatlerine bizi erdiresin...

Şimdi isterseniz, şundan işittim, şundan işittim sözü sizi sıkmasın. O senedi atlayarak ben anlatmaya devam edeyim. Böyle isimleri zikrederek diyor ki:

حدثني ابو عبدة بن الفضيل بن عياض،
قال: ابي، فضيل بن عياد بن مسعود بن بشر،
يكنى بأبي علي؛ من بني تميم، من بني يربوع،
من انفسهم. ولد بسمرقند، ونشأ بأبيورد، و
الصل من الكوفة .

(Haddesenî ebû ubeydete'bnü el-fudayli'bni ıyâd) Fudayl ibn-i İyad'ın oğlu Ebû Ubeyde söylemiş ki: (Kâle: Ebî, fudaylü'bnü ıyâdi'bni mes'ûdi'bni bişr) Babam Bişr'in oğlu, Mes'ud'un oğlu, İyad'ın oğlu Fudayl. (Yüknâ bi-ebî aliy) Künyesi Ebû Ali'dir." Demek ki bir isim oluyordu, bir künye oluyordu. El-Fudayl'ın künyesi Ebû Ali imiş.

(Min benî temîm) "Temîm kabilesindenmiş." Demek ki, et- Temîmî diyeceğiz, Temîm'e mensub mânâsına. (Min benî yerbu') "Temim kabilesi içindeki alt dallardan Yerbû oymağındanmış." Yerbûî diyebiliriz. (Min enfüsihim) "Onların ta kendisinden... Sonradan

onlara gelmiş, o kabileye sığınmış filân bir insan değil; onların ta kendilerinden. O kabile Arap kabilesi, o kabilenin kendisinden.” diye söylemiş.

(Vülide bi-semerkand) “Semerkand’da doğmuş. (Ve neşee bi- ebîverd) Ebîverd’de yetişmiştir.” Oğlu söylüyor bunu. (Ve’l-asli mine’l-kûfeh.) “Ama oralara giden asılları, kökleri Kûfe’den dir.” Demek ki, Temîm kabilesinden Kûfe’ye gelmişler. Kûfe’den Semerkand’a gitmişler. Fudayl ibn-i lyâd orada doğmuş, Ebîverd’de yetişmiş.”

مات فى المحرم سنة سبع وثمانين ومائة .

(Mâte fi’l-muharrami) Mâte, öldü. Hayatıyla ilgili, ismiyle ilgili, memleketiyle ilgili bilgiyi verdi. Vefat tarihini söylüyor şimdi: “Muharrem ayında ölmüştür. Yâni el-Fudayl ibn-i lyâd. (Senete seb’in ve semânîne ve mieh) Bu rakamları da yavaş yavaş öğrenin! Arabistan’a gittiğiniz zaman, (Kem riyâl yâ hac?) filân diye sorduğunuz zaman da lâzım olacak.

Ne zaman ölmüş?.. (Senete seb’in ve semânîne ve mieh)

Seb’, yedi demek. (Seb’a semâvât) diyoruz ya. Semânîn, seksen; mieh, yüz demek. Arapların rakam söyleyiş tarzı: Yedi ve seksen ve yüz... Yâni, Fudayl hicrî yüz seksen yedi senesinde vefat etmiş.

187 senesi milâdî hangi seneye gelir?.. Bunun için, “Hicrî Tarihleri Milâdiye Çevirme Kılavuzu” filân diye kitaplar vardır.

Ay ay, gün gün gösterir. En iyisi orayı açıp bakarsınız, hicrî 187 milâdî hangi seneye geliyor, oradan bulursunuz. Doğrusu budur. Hesaplaması kolay değil. Ama hesaplamak gerekirse...

Sene belli başlı iki türlüdür. Bir şemsî sene vardır, bir kamerî sene vardır. Kamerî senede ayın hilâl olarak doğduğu, dolunay haline geldiği, gittikçe küçüldüğü, yok olduğu ve tekrar hilâl halinde doğduğu zamana kadar bir ay geçmiş oluyor. Yeni hilâller, nev hilâller aybaşıını gösteriyor. Böyle 12 ay geçti mi, bir sene tamam olur. Kamerî sene denir buna, bu 354 gündür.

Muharrem, Safer, Rebîü'l-evvel, Rebîü'l-âhir, Cumâde'l-ûlâ, Cumâde'l-âhire, Receb, Şa'bân, Ramazan, Şevval, Zilkâde, Zilhicce... Bu aylar kamerî senenin aylarıdır. Bunların hepsinin toplamı 354 gündür.

Halbuki şemsî bir yıl olsaydı, yâni güneşin ilkbaharın başladığı ilk günden, tekrar ilkbaharın başladığı ilk güne gelişine kadar geçen zaman; veya 1 hazirandan 1 hazirana, 1 marttan 1 marta geçen zaman 365 gün 6 saattir. 11 gün fark vardır arada... Yâni ikisi beraber başlasalar, hicrî sene tamam olur, milâdî sene daha tamam olmaz. Hicrî ikinci sene başlar, 11 gün geçer, milâdî sene o zaman biter.

Hicrî sene bir senede böyle 11 gün takınca, 33 senede bir yıl fark atar. Demek ki hicrî seneyi 33'e bölersek, şemsî seneden ne kadar fark ettiğini buluruz. O miktarı bu hicrî rakamdan çıkartırız. Kalan rakamı 622'ye ilâve ederiz, milâdî seneyi buluruz.

187'yi 33'e bölelim, 5.6 eder; 6 diyelim. Onu 187'den 6'yı çıkartalım, 181 kalır. Hicret kaçtıydı?.. 622'deydi. 622'ye 181 ilâve edelim, $622 + 181 = 803$ eder. 803 senesinde ölmüş demek ki.

O zamanlarda ne oldu, milâdî 803'lerde tarihten bildiğiniz bir şey var mı?.. Erken bir devir. Peygamber Efendimiz'in hicretinden 187 yıl geçmiş, vefatından 177 yıl geçmiş. Bildiğimiz bir şey yok... 756'da Araplarla bizim dedeler karşılaşılıyor. Ondan sonra çarpışıyorlar, marpışıyorlar; işte bu senelerde yavaş yavaş İslâm'ı öğreniyorlar. Bu yüzyıllarda yavaş yavaş İslâm'a girmeye başlıyorlar. Çadır çadır, kabile kabile, kavim kavim müslüman oluyorlar. Selçuklular, Gazneliler filân daha sonra gelecek bunlardan...

Demek ki, 187 yılında ölmüş bu zât-ı muhterem. Allah rahmet eylesin...

وَأَسَدُ الْحَدِيثِ.

(Ve esnede'l-hadîs) "Hadis de rivayet etmiştir." Esnede'l-hadîs, hadis isnad etti demek.

Biliyorsunuz Peygamber Efendimiz'den duyulan sözler, Peygamber Efendimiz'in hadis-i şerifleri, çok büyük bir ciddiyetle nakledilmiştir. Meselâ, olmuş bir olay olarak zihninizde kalsın diye anlatayım: İmam Mâlik, Mâlikî mezhebinin kurucusu, büyük imam. Harun Reşid zamanında, Abbâsîler zamanında yaşamış.

Fıkıh alimi aynı zamanda... Bir taraftan da hadis alimi... Hem Peygamber Efendimiz'den gelen hadisleri isteklilere, belli bir usûle göre

naklediyor; hem de müftü gibi kendisine fıkî mesele sorulursa, fetvâ filân veriyor. Fıkîh kitabı da yazmış.

Birisi kapısına geldiği zaman, kapısını çaldığı zaman sorarmış:

“—Hoş geldin! Buyur, isteğin ne benden? Bir fıkîh meselesi mi soracaksın?..”

“—Evet, müşkülüm var, bir fıkîh meselesi soracağım.”

“—Pekiyi, sor!”

Sorarmış, cevabını verir, gidermiş. Halka sorduğu şeyin cevabını veriyor. Ama;

“—Ben sana fıkîh meselesi sormayacağım. Sen hadis rivayet ediyormuşsun... Sana geldim ki sen bana hadis rivayet et! Ben de İmam Mâlik’ten duydum ki diye, başkasına rivayet hakkına sahip olayım!” derse...

Hadis zincirine bir halka olmak istiyor yâni. İmam Mâlik’ten hadisi icazetle alacak, ondan sonra da kendisinden sonra gelenlere nakledecek. Böyle bu hadisin evvelinde iş sağlam olsun diye, “Ben filâncadan işittim, o falancadan işitmiş, o filancadan işitmiş, o Ebû Hüreyre’den işitmiş, Ebû Hüreyre Peygamber Efendimiz’den işitmiş.” diye, sened zikrediliyor ya; o senedde ismi geçsin diye, “Senden hadis yazmağa geldim yâ İmam Mâlik!” dediği zaman;

“—Pekiyi, buyur, o zaman biraz bekle!” dermiş.

Onu misafir odasına oturturmuş. Kendisi içeri girermiş. Zâten mübarek temizdir, paktır. Bir gusûl abdesti alırmış.

O esnada misafirin oturduğu sofaya rahle koydurturmuş evindeki insanlara. En güzel tütsüler, buhurdanlar yaktırtırmış. Yâni bayram havası gibi, böyle gayet güzel kokular orada...

Ondan sonra kendisi en güzel elbiselerini giyermiş. Başka işte kullanmadığı en temiz cübbesini, sarığını giyermiş. Gelirmiş rahlenin önünde kemâl-i edeb ile oturur, kemâl-i ciddiyet ile, tane tane, ağır ağır:

“—Ben falancadan işittim, o filancadan işitmiş, o filancadan işitmiş ki, Peygamber SAS şöyle buyurmuş.” diye hadis-i şerifi rivayet edermiş ona...

O da yazıyor, kontrolü yapıyor. Ondan sonra, bu merasim tamam olduktan sonra, öyle uğurlarmış.

Yâni, hadis ilmine verilen ciddiyet. Neden?.. Çünkü dinin kaynağı olacak hadis-i şerifler. Peygamber Efendimiz’in şöyle dediği nakledilince, akarsular duracak. Meselâ, “Elini böyle kaldırırdı, böyle bağlardı.” deyince; “Ben de öyle yapayım!” diyecek herkes. Namazı ona göre kılacak, ibadeti ona göre yapacak. O bakımdan, hadis dinin kaynağı olduğundan, bu kadar ciddiyetle nakledilmiş.

c. Dünya ve Allah Dostları

Şimdi bu zâtı anlatırken, bu zâtın şerefini de ortaya koymak için, “Aynı zamanda hadis de rivayet etmiştir bu şahıs diyor. (Ve esnede’l-hadîs) Sıradan bir insan değildir, hadis de rivayet etmiştir el-Fudayl ibn-i lyâd.” diyor. Yâni küçük bir cümle ama, müellifin ne demek istediğinin kıymetini bilin!

O hadis-i şerifi naklediyor:

ا-خبرنا ابو جعفر محمد بن احمد بن سعيد
الرازى، قال : الحسين بن داود البلخى قال :
أخبرنا فضيل بن عياض ، منصور، عن ابراهيم،
عن علقمة، عن عبد اهلل بن أخبرنا قال : اخبرنا
مسعود رضى اهلل عنه، قال: قال رسول اهلل
صلى اهلل عليه وسلم :

TS. 8/1 (Ahberânâ ebû ca'fer muhammedü'bnü
abmede'bni saîdini'r-râzî, kàle ahberânâ el-
huseynü'bnü dâvud el-belhî, kàle ahberânâ
fudaylü'bnü ıyâd, kàle ahberânâ mansûr an
ibrâhim, an alkame, an abdi'llâhi'bni mes'ûdün
RA) Bak bütün hepsini sıralıyor.

(Kàle rasûlü'llâh SAS) İbn-i Mes'ud RA'dan
rivayet olunduğuna göre ki, o rivayet bu Fudayl
ibn-i İyâd'a hangi kanaldan gelmiş, onu
bildiriyor, sıralıyor; okudum şimdi.

Peygamber SAS Hazretleri buyurdu ki:⁴

يَقُولُ اللهُ تَعَالَى لِلدُّنْيَا: يَا دُنْيَا! مَرِّى عَلى
أَوَّلِيَّائِى، وَلَا تَحْلُولِى لَهُمْ، فَتَفْتِنِيهِمْ
(القضائى، والديلمى عن ابن مسعود)

⁴ Kudâî, Müsnedü'ş-Şihâb, c.II, s.325, no:1453; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, c.V, s.239, no:8065; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

(Yekûlü'llâhu teâlâ li'd-dünyâ) “Allah-u Teâlâ Hazretleri dünyaya şöyle buyurur: (Yâ dünyâ) ‘Ey dünya, (mürrî alâ evliyâî) benim evliyâma sen acı ol, acılaşı! (Ve lâ tahlevlî) Tatlı olma!.. Ey dünya, sen benim dostlarıma, benim evliyâma, evliyâullahıma, sevgili kullarıma acı ol, tatlı olma; (feteftinîhim) sonra onları aldatırsın, fitnelere düşürürsün. Fitnelere düşürmeyesin diye, onlara tatlı olma, acı ol!’ Dünyaya Allah böyle buyurur diye, hadis- i şerifi İbn-i Mes’ud’dan Fudayl ibn-i İyâd’ın rivayet ettiğini söylüyor.

Tabii, biraz gözlüğümüzü takalım, o zincirleri atlayarak nereye geldiğimize bakalım! Demek ki, hadis de rivayet eden bir kimse olduğunu da söyledi.

d. Bid’at Sahibiyle Oturmanın Zararı

Şimdi, bu zât-ı muhteremin tasavvuf konusunda yaşantılarını aksettiren sözlerine geliyoruz:

۲ - أخبرنا أبو محمد عبد اهلل بن محمد بن عبد اهلل بن عبد الرحمن الرازي، قال: سمعت محمداً بن نصر بن منصور الصائغ قال: سمعت مردويه الصائغ، قال: سمعت الفضيل بن عياض، يقول: من جلس مع صاحب بدعة لم يعط الحكمة.

TS. 9/2 (.... *Semi'tü'l-fudayle'bne iyâdin yekûl*) *El-Fudayl ibn-i İyad'dan ben işittim ki*" diyor râvi. Merdeveyh ibn-i Sâiğ duymuş:

(*Men celese mea sâhibi bid'atin lem yu'ta'l-hikmeh*) "*Bid'at sahibi bir kimse ile oturan, oturup sohbet eden kimseye hikmet verilmez.*" Yâni, Allah ona hikmet vermez. Hikmet ona nasib olmaz.

Hikmet nedir?

Bir kere hikmet çok büyük bir şeydir ki;

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا

(البقرة: ٢٦٩)

(*Ve men yû'te'l-hikmete fekad ûtiye hayran kesîrâ*) "*Kime hikmet verilmişse, ona çok büyük hayır verilmiştir.*" (Bakara, 2/269) diye Kur'an-ı Kerim'de bildiriliyor. Hikmet; peygamberlere verilen, evliyâullaha verilen çok kutlu, çok kıymetli, çok değerli, çok mukaddes bir bilgi ve şey ki, herkese verilmiyor. Verilen insana da çok hayır verilmiş demek oluyor.

Ne demek hikmet? Hakeme kökünden geliyor, hüküm kökünden geliyor; bir şeyi yerli yerince yapmak... Eğer bir insan bir işi yerli yerinde yapıyorsa, nasıl olması gerekiyorsa öyle yapıyorsa, usûlü dairesinde yapıyorsa; bir sözü yerli yerince söylüyorsa, yersiz değilse, mânâsız, anlamsız, damdan düşer gibi değilse, usûlü dairesinde. yerli yerince ise; o adama hakîm denir. Hikmet sahibi demek. Yaptığı işe hikmetli iş denir, söylediği söze hikmetli söz denir.

Demek ki, bir insan bid'at sahibi bir kimse ile oturdu mu, oturdu kalktı mı, arkadaşlık etti mi; bu Allah'ın sevgili kullarına, peygamberlerine, evliyâullahına verdiği hikmet denilen nimeti alamaz, mahrum kalır. Neden?.. Bid'at sahibi ile oturdu diye.

Şimdi bunun üzerinde birkaç söz söyleyelim: Bid'at sahibi olmak, dinde çok kötü bir şey...

Çünkü Peygamber SAS buyuruyor ki: ⁵

كُلُّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٍ، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ، وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي
النَّارِ

(Küllü muhdesetin bid'ah) “Dinde aslı esası olmayan, sonradan insanların kendi kafasından ortaya koyduğu, çıkarttığı her şey bid'attır. (Ve küllü bid'atin dalâleh) Her bid'at dalâlettir, sapıklıktır. (Ve küllü dalâletin fi'n-nâr) Her sapıklık cehennemdedir.”

Demek ki, bid'atlar sapıklıkmış, sonradan ortaya çıkma şeyler sapıklıkmış. “Bu sapıklığı, bid'atı ortaya koyan kimseler, o bid'atla beraber cehenneme atılacaklar. Çıkardıkları adetle beraber, kendileri de cehenneme atılacaklar.” diye hadis-i şerifte bildiriliyor.

---

⁵ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.IX, s.97, no:8521; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Neseî, *Sünen*, c.III, s.188, no:1578; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.III, s.143, no:1785; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.550, no:1786; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.III, s.189; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

İşte bu hususta çok hadis-i şerifler var. Yâni ben bir tanesini söyledim. *Râmûzül-Ehâdîs'te* okuduğumuz hadis-i şeriflerden birisinde buyruluyor ki:⁶

لَا يَقْبَلُ اللَّهُ لِصَاحِبِ بِدْعَةٍ ، صَلََّةً ، وَلَا صَوْماً ،
وَلَا صَدَقَةً ، وَلَا حَجًّا ، وَلَا عُمْرَةً ، وَلَا جِهَادًا ، وَلَا
صَرْفًا ، وَلَا عَدْلًا ؛ يَخْرُجُ مِنَ الْإِسْلَامِ ، كَمَا تَخْرُجُ
الشَّعْرَةُ مِنَ الْعَجِيِّ نِ

(د. عن حذيفة)

RE. 489/11 (*Lâ yakbelu'llahu li-sahibi bid'atin salâten ve lâ savmen ve lâ sadakaten ve lâ haccen ve lâ umreten ve lâ cihâden ve lâ sarfen ve lâ adlen*) “Allah bid’at ehli olan bir insanın namazını, orucunu, sadakasını, haccını, umresini, cihadını, farzını ve nafilisini, hiç bir ibadetini kabul etmez. (*Yahrucu mine'l-islâm kemâ tahrucu şa'ratü mine'l-acîn*) O kimse hamurdan kıl çıkar gibi İslâmiyet’ten çıkar.” buyruluyor.

Demek ki, neye zorlanıyor Ümmet-i Muhammed? Dinde aslı esası olmayan bir şey ortaya koymamağa dikkat etmek; dinin aslına sımsıkı sarılmak ve Peygamber Efendimiz’in sünnet-i seniyyesi yolunda yürümeğe zorlanıyor.

---

⁶ İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.56, no:48; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.XXVI, s.374, no:5584: Huzeyfe RA’dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.220, no:1108; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XVII, s.216, no:17985.

Bu yolda yürürse sevaba giriyor, doğru yolda yürümüş oluyor. Bu yoldan çıkar da, kendi kafasından bir şeyler uydurur, bid'atlar ortaya atar, dinde yenilikler icad eder, onlara uyarsa; hem ibadetleri kabul olmuyor, hem de çıkardığı bid'atle beraber ceza olarak cehenneme atılıyor.

İşte bu tehditten dolayı ve bu hakîkatten dolayı, işin böyle olmasından dolayı, büyüklerimiz ne yapmışlar?.. Bizden önceki selef-i sâlihînimiz, yâni bu ümmetin büyük alimleri, evvelki alimleri, bu dinin esaslarını tesbit edip de kitaplara geçirmiş olan, ana kaynakları yazmış olan büyüklerimiz, sünnet-i seniyyeye sarılmağa ve bid'atlardan uzak durmağa son derece dikkat etmişler. Neden? Felâket... İbadetleri mahvolacak, cehenneme girecek, hiç bir hayra nâil olamayacak... Yâni bütün hayırlardan mahrum oluyor.

O halde bu söz güzel! Bu sözü söyleyen şahıs, *Tabakât-ı Sûfiyye'nin ilk şahsiyeti bize neyi gösteriyor?.. Gerçek mutasavvıfların sünnet-i seniyyeyi en iyi uygulayan, bid'atlardan en titizlikle kaçınan insanlar olduğunu gösteriyor. İlk dersimizde, ilk günde karşımıza bu misâl çıkıyor. Bunun böyle çıkmasından, ben Allah'a hamd ü senâlar ediyorum. Çok güzel... Çünkü, tasavvuf yolunun bir şânı vardır, bir şerefi vardır, bir güzelliği vardır, bir tadı vardır, medhi vardır, senâsı vardır; insanların gönlünde derin kök salmıştır, yeri vardır ama, bu hokkabazlık değildir.*

Bu nedir? Kur'an yoludur, sünnet-i seniyye yoludur, dinin aslına sâdıkâne yaşamak yoludur. Öyle olmasa, mutasavvıf da olamaz. Öyle olmazsa, hikmet verilmez; insanın hakîkî bir derviş, hakîkî bir şeyh olması da mümkün değildir. Çünkü, bid'at sahibi bir insanla oturan kimseye bile hikmet verilmiyor. Zaten o bid'atın asıl sahibine hiç bir şey verilmez, cehennemlik adam yâni.

Onun için, acaba bizim Nakşibendiyye-Hâlidîyye koluna dair bir kitap mı okuruz burada diye, biraz evdeki Arapça Türkçe kitapları karıştırdım da bir iki gündür... Orada büyüklerimizden bir tanesi nasihat etmiş, (Üsike) *“Sana nasihat ederim ki”* diye başlıyor, muhterem kardeşlerim! Diyor ki:

“—Şu yeryüzünde çok diyar gezdim, çok beldeler gördüm, çok insanlarla karşılaştım; bid'at ehli mutasavvıflardan daha zararlı insan görmedim!” diyor, o zât-ı muhterem. *“Yeryüzünün en şerli insanları onlardır.”* diyor.

“El-Behçetü's-Seniyye fi't-Tarîkati Nakşibendiyye” isimli bir kitapta böyle bir söz nakletmiş. Sayfasını önümüzdeki derste getirebilirim.

Muhterem kardeşlerim! Cenneti istiyorsak, Allah'ın rızasını istiyorsak, cehenneme düşmek istemiyorsak, mâneviyatımız gelişsin istiyorsak, hikmet sahibi olalım diye bir arzumuz varsa, gerçek mutasavvıf olmak istiyorsak, gerçek derviş olmak istiyorsak, demek ki bid'attan bucak bucak kaçacağız. Bid'atın yanına yanaşmayacağız, bid'at ehlinin yanına oturmayacağız.

Ben bunu özellikle seçmedim. Bu kitabı başından başladık, mukaddimesinden başladık, bu çıktı karşımıza... Başka şeyler de çıkacak. Hepsinden istifade edeceğiz ama, ilk dersimiz en önemli dersimiz. Ve bu erbâb-ı tasavvufu dinden çıkmış insanlar gibi gören cahillere de, gene en güzel cevaptır. Çünkü, mutasavvıfların en büyüklerinden birisi diyor ki:

“—Bid’at ehlinin yanında bile oturma! Oturursan bile hikmetten mahrum olursun, en büyük cezaya çarptırılırsın.” diyor.

Onun için, bizim bu devirde lise tahsili ile, lise diploması ile, ulûm-u şer’iyye tahsili yapmadan; veyahut da Mısır’a gidip Ezher’de ilim tahsil edip, Suudi Arabistan’a gidip baskılı, güdümlü tahsil görüp de, belirli konularda ille içine düşmanlık aşılınıp da, gerçekleri bîtaraf olarak görme imkânından mahrum olan insanlar, tasavvufa saldırıyorlar. Ama tasavvuf dinin özü; bid’atlardan uzak derûnî, rûhî hayatı yaşamak... Yâni, onu inkâr eden dini inkâr etmiş olur. Gerçek tasavvufun inkârı mümkün değil...

Ama tabii, gerçek tasavvufun güzelliğinden dolayı taklitleri çıktığından, taklitçilerinin de yanına yanaşmamak lâzım!.. Yanaşırsa çünkü insan, ebedî olarak tarikattan hasıl olabilecek faydalardan mahrum kalır.

O bakımdan bu ilk dersimiz fevkalâde önemlidir. Bunların her birisi birer atasözü gibidir. Bunları artık defterlerinize yazabilirsiniz: Fudayl ibn-i lyâd, ismi şuymuş, hicrî 187 yılında vefat etmiş. Hadis filân da rivayet etmiş, büyük bir

alim. İlk sözü bu işte, bunu yazabilirsiniz. Bu defterinizde bulunacak bir söz, takvimlere geçecek bir söz... Hakîkî mutasavvıfların, erbâb-ı tasavvufun şeriata ne kadar bağlı olduğunu, sünnet-i seniyyeye ne kadar aşık olduğunu ve bid’atlardan kendileri uzak oldukları gibi, sözlerini dinleyen muhataplarını da, bid’atlardan kaçmaya dikkat etmeleri hususunda ne kadar uyardıklarını gösteren bir misal.

Arapçasını söyleyeyim:

مَنْ جَلَسَ مَعَ صَاحِبِ بِدْعَةٍ لَمْ يُعْطِ الْحِكْمَةَ .

(Men celese mea sâhibi bid’atin lem yu’ta’l-hikmeh.) “Bid’at sahibi ile oturan, meclis kuran, düşüp kalkan, ahbaplık eden kimse, hikmete nâil olamaz. Kendisine hikmet verilmez Allah tarafından, mahrum olur. Çünkü bid’at sahibinin yanına gitti, Allah’ın sevmediği bir insanla beraber oldu diye.”

e . Ahir Zamanda İnsanların İkiyüzlülüğü

İkinci sözü:

۳- قال: وسمعت الفضيل، يقول: في آخر الزمان أقوامٌ، يكونون إخوان العَلَنِيَّة، أعداء السَّرِيرَةِ .

TS. 10/3 (Kâle: Ve semi’tü’l-fudayle yekül) Demek ki aynı râvi rivayet etmiş. Başka bir sözü Fudayl’ın... Şimdi biz aslında, bunların her bir sözü üzerinde yerine göre bazen bir

ders, iki ders durabiliriz. Bazen de iyice anlaşıldığı kanaatindeyse, bıraka- biliriz. Sanıyorum bugün bitmeyecek, üç tane okuyalım sözlerinden, diğerlerini öteki haftaya bırakalım diye düşünüyorum.

İkinci sözü: (Fî âhiri'z-zemâni akvâmün, yekûnûne ihvâne'l- alâniyeti, a'dâe's-serîreti) "Ahir zamanda bir takım kavimler türeyecek..." Kavm demek, yeni bir Türk ırkı, Kürt ırkı filân mânâsına değil. Kavm, topluluk demek. Şöyle başlı başına bir grup teşkil eden, bir özelliğinden dolayı tek başına sayılabilecek gruba derler kavim diye.

(Yekûnûne ihvâne'l-alâniyeti) Alâniyeh, insanın âşikâresi, zahiri demek. Ye harfi şeddesiz, alâniyeten. "Ahir zamanda birtakım insanlar türeyecek ki, bunlar zâhirin ihvânı olacaklar, dostları olacaklar ama..." (A'dâe's-serîreh) Serîre de insanın sırrı, yâni iç alemi, gizlisi. Görünmediği için serîre denmiş. Âşikâresi, gizlisi... "Âşikârenin kardeşleri olacaklar, gizlinin düşmanları olacaklar. Dıştan kardeş gibi olacaklar, içten birbirlerine hasım ve düşman olacaklar." Ahir zamanda olacak diyor bunu.

"Ahir zamanda birtakım insanlar türeyecek ki, dıştan birbirleriyle ahbap gibi görünecekler, kardeş gibi görünecekler; ama içten birbirlerine hasım ve düşman olacaklar."

Niye ahir zamanda diyor?.. Çünkü bu öyle acaib bir haldir ki, hakîkî İslâm ahlâkına sığmaz. Bu mübarek asırların, ashab-ı kirâmın, tabîînin, tebe-i tabîînin ahlâkı değil.

Onlar göründükleri gibi idiler. Gönüllerindeki şeyi dobra dobra karşı tarafa söylerlerdi. Nasihatlerini âşikâre yaparlardı. Kimsenin gıybetini yapmazlardı, dua ederlerdi. Güzel ahlâka sahip insanlardı. Şimdi bu iyi insanlar, Kur'an'ı bilen insanlar, sünnet-i seniyyeyi bilen, Kur'an ahlâkını, Peygamber ahlâkını bilen insanlar zamanında olmayacak bir şey... Hayret edilecek bir şey olarak anlatıyor bunu el-Fudayl ibn-i İyad.

“Şimdi yok ama, ahir zamanda öyle bir takım insanlar türeyecek ki, dışarıdan kardeş gibi görünecek, ihvan gibi görünecek; ama birbirlerine düşman...” Bu ne alâmetidir?.. Münafıklık alâmetidir.

Bir insanın içinin başka, dışının başka olması münafıklık alâmetidir. Dobra dobra olması lâzım! Bir kusur görüyorsa, söylemesi lâzım! Seviyorsa, sevecek; sevmiyorsa, “Yâ ben seni sevemiyorum, şu sebepten sevemiyorum!” diyecek. Haksızsa, kendisini düzeltecek; haklıysa karşı tarafı düzeltecek. “Ben sende şu kusuru görüyorum, onun için sevemiyorum seni! Sen bunu düzelt!” diyecek ama, ihvanlık, kardeşlik, müslüman kardeşliği nerede?..

Kur'an-ı Kerim buyurmuş:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ

(الحجرات: ۱۰)

(İnneme'l-mü'minûne ihvetün) [Mü'minler ancak kardeşirler.] (Hucurât: 49/10) Müslümanlar birbirlerinin kardeşi olması lâzım! Hiç ilgisi yok... Müslümanın müslümanla kardeş olmasının, bugünkü müslümanlar arasında bir misalini göremiyoruz.

Bir kere bölük bölük bölünmüşler, birbirleriyle ilgilenmiyorlar. İran Pakistan'la çekişiyor, Azerbaycan'ı tanımıyor. Rusya üzerinden ben seninle ahbablık yapacağım diyor. Azerbaycan'ın yarısı kendisinin elinde, yâni kendi hudutları içinde Azerilerden nice insan var; buna rağmen Azerbaycan'ı tanımayacağım diyor. Rusya'yla icabında çekişiyor, çatışıyor ama, tanımayacağım diyor. Böyle ahbablık mı olur, böyle kardeşlik mi olur?.. Böyle müslümanlık mı olur?.. Pakistan'la düşman, Türkiye ile hasım... Irak Kuveyt'e saldırmış. Cezayir Tunus'la çekişmede, Mısır Libya ile çatışmada... Moritanya Fas'la bilmem nede?..

Yâni müslümanlar toplumlarına hakim değiller ve müslüman toplumlar birbirleriyle kardeş değiller. Birbirleriyle de yardımlaşmıyorlar. Onu bırakalım, bir milletin içinde, müslüman gruplar birbirleriyle has müslüman değil... Bir tarikatın mensubları, o hocaya bağlı olanlar, bu hocaya bağlı olanlar birbirleriyle has kardeş değil... Aynı tarikattan olmak filân bir şey ifade etmiyor. Aynı tekkenin içinden, aynı camiye devam eden insanlar birbirleriyle tam dost değil, tam kardeş değil... Yüzüne gülüyor hattâ, yüzüne gülse bile aslında içinden düşman oluyor. Demek ki bunlar İslâm ahlâkı değildir.

“Ahir zamanda türeyecek bu çeşit kavimler” demek, kıyamet alâmeti demektir yâni... Zâten Peygamber SAS Efendimiz’in bazı hadis-i şeriflerinde, kıyamet alâmetleri zikredilirken, “Üzerlerine kuzu postları örtünmüşlerdir, sarınmışlardır; kalbleri kurt kalbi gibidir.” buyruluyor. Yırtıcı, hasım, kan emmek isteyen mânâsına, öyle kavimler olacak diye bildiriliyor. Dilleri böyle yumuşacık, tatlı tatlı konuşuyorlar, üstlerine kuzu postu bürünmüşler; ama kalbleri kurt gibi, kan dökme fırsatı arıyor, parçalayacak, yiyecek, kanını emecek, etini yiyecek... Kıyamet alâmeti yâni bu.

Burada söylenmiyor ama, ahir zamanda türeyecek, kıyamete yakın zamanda türeyecek dediği için, kıyamet alâmeti olduğunu –hadis-i şeriflerden de bildiğimiz için– söylüyoruz. Yâni, İslâm ahlâkı değil, Ümmet-i Muhammed’in İslâm’dan koptuğu zamanda, İslâm’ın aslını, esasını unuttuğu zamanda ortaya çıkacak acaib, garaib işlerden biridir. Münafıklık alâmetidir.

Peygamber SAS sahih hadis-i şeriflerinden bir tanesinde buyuruyor ki:⁷

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى
تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا

(حم.م.د.ت.ه.حب.عن ابى هريرة)

---

⁷ Müslim, *Sahih*, c.I, s.74, no:54; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.IV, s.350, no:5193; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.52, no:2688; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.26, no:68; Ahmed ibn- i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.391, no:9073; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.I, s.471, no:236; Ebû Hüreyre RA’dan. *Câmiü’l-Ehâdis*, c.XXII, s.393, no:25151.

RE. 456/11 *(Ve'llezî nefsi bi-yedihî) "Canım kudreti elinde olan Allah'a yeminler olsun, and olsun ki; (lâ tedhulûne'l-cennete hattâ tü'minû) iman etmedikçe cennete giremezsiniz."*

Tamam biliyoruz; mü'minler cennete girecek, kâfirler cennete girmeyecek.

(Ve lâ tü'minû hattâ tehâbbû) "Birbirinizi sevmedikçe de, mü'min olamazsınız."

Demek ki, yeminle söylüyor, yeminden dolayı meczum, yâni fiilin sonundaki nun düşmüş; yeminin cevabı olduğu için.

Yeminle söylüyor: "Yemin ederim ki, mü'min olmadıkça cennete giremezsiniz; birbirinizi sevmedikçe de tam mü'min olamazsınız." diyor.

Şimdi bizim hepimizin cennete girmeme tehlikesi vardır. Neden? Birbirimize candan, içten kinimiz ve hasımlığımız vardır. Herkesin... Herkes birbirine bir sebepten düşmandır. Ön safta imamın arkasındaki yeri ben kapacağım diye, birbirleriyle omuz vuruşurlar. O kadar acaib bir hale düşmüştür. İşte tasavvufa tamamen aykırı bir hal bu...

Ve bir büyük mutasavvıfın, bir büyük zâtın hayatından seçtiği cümleler içinde birisi;

"—Bir bid'at ehliyle birazcık oturana, hiç bir hikmet asla verilmez. Tasavvufun esrarına asla vakıf olamaz. Mânevî hayatın inceliklerini Allah yasak eder ona, asla öğretmez!" diye bir cümle...

İkincisinde de:

“—Ahir zamanda böyle, kıyamet alâmeti olarak bir takım insanlar türeyecek, dışları kardeş gibi görünecek ama, içleri birbirine düşman olacak.” Yâni, böyle şey olmaz demek.

Ya nasıl olur?.. Mü'min mü'mini sevecek.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ

(الحجرات: ۱۰)

(İnneme'l-mü'minûne ihvetün) [Ancak mü'minler kardeştir.]

(Hucurât, 49/10) Bir ayet-i kerime...

Yâni Kur'an-ı Kerim'in altıda birinin, yedide birinin on küsur senede, on beş senede öğrenilmesi, okutulması, okunması ne demek?.. Üzerinde düşünmek demek?..

(İnneme'l-mü'minûne ihvetün) “Mü'minler birbirlerinin kardeşidir.” Düşüneceğiz bunun üzerinde... Biz kardeş miyiz?.. Değiliz! Ne paramızı veririz, ne yardım ederiz, ne destek oluruz, ne misafir ederiz... Her bakımdan kusurluyuz. Yâni biz adı müslüman denilen insanlarız ama, bin bir türlü kusurumuz vardır.

Allah bizi affetsin bir kere... Cahilliğimizden bu duruma düşmüşüz. Ama, bunu duyduktan sonra, bu sözleri duyduktan sonra, bu halleri bırakıp da, Allah'ın sevdiği hallere sahip olalım, sevdiği işleri yapalım inşaallah...

f. Rıza Makamı ve Ma'rifetullah

Üçüncü sözünü okuyacağım, bitireceğim. Çünkü saat ona çeyrek var. Sekizde başladık, benim mûtadım bir saat kadar konuşmaktır ama, iki saate yaklaşıyor. Üçüncü sözden sonra bitirelim:

ء- وبه قال: سمعت الفضيل، يقول: أحق الناس بالرضا عن اهلل، أهل المعرفة باهلل عز وجل .

TS. 10/4 (Ve bihî kàle) Bihî demek, aynı senedle demek. Yukarıdaki rivayet zinciriyle bana bu bilgi geldi ki, (kàle) en son râvi dedi ki: (Semi'tü'l-fudayl, yekül) Ben bu Fudayl isimli zâtın şöyle söylediğini duydum ki:

(Ehaku'n-nâsi bi'r-rıdà ani'llâhi ehlü'l-ma'rifeti bi'llâhi azze ve celle) “İnsanların Allah'tan razı olma makamına en lâıık olanları, Allah'tan razı olma sıfatına sahip olma durumu bakımından, en gerçek durumda olanları, (ehlü'l-ma'rifeti bi'llâhi azze ve celle) Aziz ve celil olan Allah'ı bilen, ma'rifetullahı ermiş insanlardır.” Yâni, ma'rifetullahı ermiş insanlar Allah'tan razı olurlar. Yâni rıza makamına ererler. Ma'rifetullahı ermeyenler, rıza makamını yakalayamazlar, gerçek rıza makamının sahibi olamazlar. Rıza makamının sahibi olabilmek için ma'rifetullahı ermek lâzımdır. “Ben Allah'ın her kaderine, takdirine razıyım!” dese bile bir insan, ma'rifetullahı tam değilse, rıza ve teslimiyeti de tam değildir.

Şimdi tabii, Allah'tan razı olmak sözünü biraz izah etmemiz lâzım: Tasavvufta düşünceler, hisler, duygular çok önemlidir. Bir insan Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin varlığına inanıyor. İnanıyoruz. (Âmentü bi'llâh) Allah'a inandık. Lâ ilâhe illa'llâh... Lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'llâh... Allâhu ekber... Bu sözleri her zaman söylüyoruz. Rahman ü Rahîm, çeşitli sıfatlarını biliyoruz. (İyyâke na'büdü ve iyyâke nestaîn) “Ancak sana ibadet ederiz, ancak senden yardım isteriz.” diyoruz. Talîden diyoruz bunları... Yâni şuurunun derinliğine kavramış, tam o mânâyı benimsemiş, içimize yerleşmiş, gözlerimiz pırıl pırıl, bu mânâyı sezerek demiyoruz. Taklîden bu sözleri söylüyoruz.

Pekiye, başımıza gelenler nedir?.. Allah'ın kaderi. Hastalık?.. Şifayı veren de Allah, derdi veren de Allah... Zenginlik, fakirlik?.. Zengin eden de Allah, fakir eden de Allah... İzzet ve zillet?.. Mevki makam sahibi eden de Allah, mevkiden makamdan kaydırıp düşüren de Allah... Öyle mi? Öyle...

قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَ
تَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ، وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ
تَشَاءُ، بِيَدِكَ الْخَيْرُ، إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(آل عمران: ٢٦)

(Kuli'llâhümme mâlike'l-mülki) “Mülkün sahibi olan ey Allahım! (Tü'ti'l-mülke men teşâü ve tenziü'l-mülke mimmen teşâ') Mülkü,

egemenliği dilediğine verirsin, dilediğinden alırsın. (Ve tuizzü men teşâü ve tüzillü men teşâü) Dilediğin kulu aziz kul edersin, izzet sahibi, ikram sahibi, itibar sahibi edersin; dilediğini de zelil kıalarsın. (Bi-yedike'l-hayr) Hayır senin elindedir. (İnneke alâ külli şey'in kadîr) Muhakkak ki sen her şeye kâdirsin." (Âl-i İmran: 26)

تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي
الَّيْلِ، وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ
مِنَ الْحَيِّ، وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

(آل عمران: ٢٧)

(Tûlicü'l-leyle fi'n-nehâri ve tûlicü'n-nehâra fi'l-leyl) "Geceyi gündüze kavuşturursun, gündüzü geceye kavuşturursun. (Ve tuhricü'l-hayye mine'l-meyyiti ve tuhricü'l-meyyite mine'l-hay) Ölüden diri çıkartırsın, diriden ölü çıkartırsın." (Ve terzuku men teşâü bi-gayri hisâb) [Dilediğini hesapsız rızıklandırırsın] (Âl-i İmran, 3/27)

Demek ki Yuhyî ve Yümî't, dirilten, öldüren; Muiz, Müzil, aziz kılan, zelil kılan; Muğnî, Mu'tî, zengin kılan, fakir kılan; Mâni', Dâr, Nâfi', fayda veren, zarar veren; hepsi kimdir?.. Allah... Şek şüphe yok, ayetler böyle... Tamam. Pekiyi bu itiraz ne?..

Herkes itiraz ediyor. Arabesk musikinin aslı, esası boyna küfür... Boyna şarkılar, türküler, bantlar hep isyan... Kadere isyan, durumuna isyan... Râzı olmuyor yâni. Her şeyi Allah'ın yaptığını biliyor ama, rızası yok...

Onun için, bu durumu gördüğü için; imanlarını sağlam yapmağa çalışan evliyâullah ve mutasavvıflar bu durumları gördükleri için, kendilerini bu hususta eğitmeye çalışmışlar, Allah'ın her kaza ve kaderine, mukadderata itiraz etmeyip, "Senden geldi bu yâ Rabbi!" deyip, sabırla, sabr-ı cemîl ile karşılamaya kendilerini alıştırmağa çalışmışlar, terbiye etmeğe çalışmışlar. Allah'a teslim olmaya, teslimiyet duygusu içinde olmaya, itiraz etmemeye çalışmışlar.

Bu hususta meşhur bir hikâyeye vardır: Mutasavvıflardan bir tanesini, bir şehre girdiği zaman muhafızlar yakalıyorlar, "Gel bakalım buraya, seni casus seni! Sen öbür şehirden bizim şehrimize casus olarak geldin, senin kafanı keseceğiz." diyorlar. "Kesilsin kafası!" diye, alıp cellada teslim ediyorlar.

Cellada gidiyor adam. Ama, casus filân değil, derviş. Kılığının hırpânîliğinden şüphelenmişler. Tanıyan bir kimse yok, gariban bir kimse... Ama arif bir kimse, evliyâullahtan bir kimse.

Duyguları derin ve yüksek, tasavvufî bilgisi iyi olan bir kimse.

Kendi kendisine diyor ki:

“—Söyle bakalım, sen bugüne gelinceye kadar tasavvuftan bahsederdin, rıza ve teslimiyet makamından bahsederdin... ‘Allah’ın hükmüne razı olmak lâzım, itiraz etmemek lâzım! Haktan ne gelirse kabul etmek lâzım!’ derdin.

*Hak şerleri hayr eyler,
Zannetme ki gayr eyler,
Arif anı seyr eyler,
Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler.*

Böyle diyordun lafta. Her şeyi güzel görebiliyor musun?.. Ama şimdi seni haksızlıkla yakaladılar. Casussun diye itham ediyorlar, halbuki casus değilsin. Suçlu diyorlar ama, suçun yok... Kafanı keseceğiz diyorlar, halbuki mâsumsun... Söyle bakalım şimdi bu da Allah’tan mı?.. Allah’tan. Buna da razı mısınız?..

Gözünü yumuyor, içinden itiraz geliyor mu diye böyle bir dinliyor kendisini... Kafası kesilecek biraz sonra... Taşa başını koyacak, balta gelecek, ensesinden küt kafası kesilecek... Söyle düşünmüş: “Hayat bir gün bitecek nasıl olsa, ömrümüz bu kadarmış demek ki... Buna da eyvallah, buna da razıyım. Ne yapalım, ömrümüz burada bitiyormuş, Allah iman selâmetliği versin...” demiş.

İtiraz yok içinde... “Ömrüm bitiyor, kesiliyorum, öleceğim, hayatım sönüyor...” filân gibi bir itiraz yok. Celladın yanına kadar geliyorlar. Tam kafası kesilecek.

Sesleniyorlar:

“—O mâsummuş, kusuru yokmuş!” diyorlar.

Kurtuluyor. Cellattan dönüyor, ipten dönüyor yâni. İpten dönmek derler ya, tam baltadan, ipten dönüyor. Ama bir sözü var, çok güzel bir sözü; yemin ederek söylüyor:

“—Vallâhi öldürülmekten halâsıma değil, öldürülmekten kurtulduğuma değil; o andaki düşüncemdeki ihlâsıma hâlâ seviniyorum.” diyor. Yâni, “İçimde itiraz yoktu ya, ‘Ölürsem öleyim, ne yapayım, Allah’ın takdiri bu imiş.’ diye o andaki ihlâs ve teslimiyetime hâlâ seviniyorum. Kurtuluşuma değil, halâsıma değil, ihlâsıma seviniyorum.” diyor.

İşte rıza değimiz, Allah’tan razı olmak dediğimiz şey bu... Teslimiyet makamı, rıza makamı tasavvufta yüksek bir makam diye, büyüklerimiz kitaplara yazmışlar. Yüksek bir makam ne demek; bu duyguya sahip olmak, çok yüksek ileri bir mertebedir demek.

Yâni sen her şeyi bu gözle görüp de, Allah’ın kaza ve kaderi karşısında itiraz etmeden, sabredip; kaza ve kader-i ilâhîyi sabr-ı cemil ile karşılayıp, tahammül edebiliyor musun?.. Kulluğunda bir bozulma olmadan devam edebiliyor musun?..

فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ
يَسْخَطُونَ

(التوبة: ٥٨)

(Fein u'tù minhâ radù ve in lem yu'tav minhâ izâ hüm yeshatùn.) (Tevbe, 9/58) Peygamber Efendimiz'in etrafında bir kısım idraksiz insanlar varmış. Ganimetlerden fukaraya para pul dağıtılırken, yiyecek dağıtılırken bunlara da dağıtılırsa; "Oh, bedavadan pay geldi bize..." diye memnun olmuyorlarmış. Dağıtılmazsa, o zaman da, "Aaa, bize verilmedi, niye verilmedi?" diye kızıyorlarmış.

Bu olur mu? Yâni, Peygamber Efendimiz'i taksimine razı olmamak olur mu? Allah'ın taksimine razı olmamak olur mu? Verilince memnun, verilmeyince kızgın... Böyle şey olur mu? Olmaz! Kur'an-ı Kerim böyle şeyin iyi olmadığını belirtmek için bu ayet-i kerimeyi o kimseler hakkında, onların aleyhinde indirmiş.

Demek ki, Allah'ın hükmüne, kaza ve kaderine razı olma duygusuna sahip olabilecek. Kolay mı?.. Değil. Hastalık oluyor, karnı ağrıyor insanın, canı çıkacak gibi oluyor... Çeşitli olaylar başına üşüşüyor. Malına telefât geliyor. Oğluna, ailesine, karısına, kızına, çocuğuna belâlar geliyor...

Eyyûb AS'ın ovalar dolusu sürüleri varmış; helâk olmuş. Kavmi kabilesi, evlâd ü ıyâli, çoluk çocuğu varmış; ölmüşler. Sıhhati, afiyeti varmış; tepeden tırnağa hastalanmış, cılk yara olmuş, vücudunu yaralar kaplamış. Yaralara kurtlar üşüşmüş, kurtlanmış yaraları... Eski devirde dezenfeksiyon, merhem vs. iyi olmadığından demek ki... Ama hepsine sabretmiş. Peygamber, Eyyûb AS sabrı... Sabretmiş, sabr-ı cemil göstermiş. Allah'ın da sevdiği bir kulu olmuş.

(Ni'me'l-abd) “Ne güzel kul!” diye Allah methediyor Eyyûb AS'ı. Demek ki, Allah'a razı olmak dediğimiz, Allah'tan razı olmak makamı dediğimiz şey buymuş. Yâni, bu bir duygu, bir anlayış, bir zihniyet, insanın içindeki bir anlayış ki, zihniyet ki, Allah'ın kaza ve kaderi karşısında Allah'a bağlılığı sarsılmıyor, müslümanlığına bir değişiklik gelmiyor, kendisini dağıtmıyor.

Bazı insan, çocuğu öldü diye namazı bırakıyor. “Allah'a küstüm, darıldım.” der; hàşâ sümme hàşâ... “Beni evlâdımı ne diye aldı?” der. Namazı bırakır, ibadeti bırakır. “Yâhu etme eyleme!” filân dersin, anlatamazsın bir türlü.

Evlâdını alsa da, verse de, zengin etse de, fakir etse de, hasta etse de, sıhhatli etse de, Allah'ın hükmüne razı olmak lâzım!..

Çıkmış bizim zıpır profesörlerden bir tanesi, bir şehirde:

“—Hani sizin evliyâullahınız? Hani dünyayı idare eden kutbü'l-aktablar, gavsü'l-a'zamlar ve sâireler? Bak, dünyayı Bush idare ediyor.” demiş.

Bu sözün altında küfür yatıyor. Allah'ın varlığına inanıyor musun?.. Elbette inanıyorum. O da inanıyorum diyor. İşte, Allah Bush'a bu müsaadeyi vermiş. Allah'ın kaderi öyle.

Nasreddin Hoca'nın hoşuma giden bir sözü var... Timur eskiden her geçeni çağırıyormuş yanına; “—Ben zâlim miyim, mazlum muyum?” diye soruyormuş.

“—Efendim, mazlumsun!” diyene, basıyormuş sopayı... “Ne mazlumu, ben bu kadar insanın canını yaktım, kimse bana bir şey yapmadı. Ne mazlumu, dalkavuk seni...” diye döğüyormuş, cezalandırıyormuş.

Bunu görenlerden bazısı da cesaretlenmiş, “Zalimsin!” demiş. Onu da pataklamış, döğmüş. Bunu duymuş Nasreddin Hoca. Nasreddin Hoca’ya da soruyor:

“—Söyle bakayım ben zalim miyim, mazlum muyum?”

Demiş ki:

“—Sen Allah’ın adalet kılıcısın bizlere... Zalim biziz ki Allah seni indirdi yere...” demiş. Yâni, zalim biziz ki, başımıza seni musallat etti Allah.

Bu bir şaka, Nasreddin Hoca fıkrası ama, ben çok hoşuma gidiyor. Neden?.. Çünkü Bush’u da, Timur’u da müslümanların başına musallat eden yine Allah... Allah’ın kaderi.

Allah’ın evliyâullahı, kutbü’l-aktablar, gavsül-a’zamlar Allah’ın emrine asî olmazlar ki, Allah’ın emrini ifa ederler. Şaşkın adam!.. De bakalım, “Allah nerede?” de o zaman!.. Allah bir hikmetle onu ona musallat ediyor.

Neden? Müslümanların başına taş yağsa revâdır. Müslümanlık nerede? Hani kardeşlik, hani yardımlaşma, hani çalışma, hani dürüstlük, hani temizlik, hani intizam? İşte bak buraları Peygamber Efendimiz’in sahabesinin, Ebû Eyyûb el-Ensârî Hazretleri’nin oturduğu semt. İstanbul’un en güzel semti, en itinalı semti olması lâzım!..

Eskiden şeyhülislâmların konakları buradaydı. Hani, emaneti koruyabilmiş miyiz? Mezarlıklara gecekondur yapılmış, konaklar yıkılmış. Tekkeler harabe olmuş, meşrûtalar virâne olmuş... Ne biçim müslümanlık?..

Çalışmayız, hayır yapmayız, birbirimizi sevmeyiz, birbirimizi desteklemeyiz. İlim öğrenmeyiz, irfan öğrenmeyiz... Yâni bir sürü kusur var. Bunların her birinden zayıf alsa insan, karnesi zayıfla doldu mu, bunun bir cezası yok mu? Bir tokadı, bir sillesi, bir sınıfta kalması, bir tard edilmesi yok mu? Var... Allah gene lütf-u ilâhîsinden rızık veriyor da, başımıza taş yağmıyor.

Bunu anlamıyor da ileri geri konuşuyor. Neden?.. Cahil...

Profesör ama câhil... İlâhiyat Fakültesinde profesör ama, zır câhil. Çünkü İlâhiyat Fakültesi'nde profesör olmak ona gurur vermiş; Arapça bilmek, Farsça bilmek ona gurur vermiş; işin aslını düşünmemiş, kaz kafalı; böyle laf söylüyor.

Bu laf söylenir mi? Kadere rızası yok, işin esrarını anlayamamış. Evliyâullah kendi başına buyruk mu? Direksiyonun başında kendisi o tarafa, bu tarafa çeviren insanlar mı? Allah'ın emrini ifa eden kullar, Allah'ın emrini tutan kullar...

“Hûd Sûresi beni ihtiyarlattı, saçımı başımı ağarttı.” diye buyurmuş Peygamber Efendimiz. Hangi ayet?

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ

(هود: ١١٢)

(Fe'stakim kemâ ümirte) “Nasıl emrolunduysan öyle istikamet üzere ol bakalım ey Rasûlüm!” (Hûd, 11/112) diye emrolunmuş.

Peygamber ama, Allah'ın en sevgili kulu ama, nasıl yaşamış? Hazret-i Aişe Anamız anlatıyor: “Yatağa, yanıma yattı. Eli elime değdi, vücudu vücuduma değdi.” diyor. Aynı yatakta yatacaklar ama, demiş ki:

“—Yâ Aişe, bana müsaade eder misin, bu gece Rabbime ibadet edeyim?”

Nezâkete bak! Kendi istediğimi yaparım demiyor, hanımına söylüyor, müsaade istiyor.

“Kalktı oradaki kaptan abdest aldı, namaza durdu. Ağlaya ağlaya ibadet etti.” diyor. “Rükû etti, secde etti, sabaha kadar ibadet etti.” diyor. Ayakları şişinceye kadar, Peygamber Efendimiz ibadet ediyor.

Yâni, kutbü'l-aktâb olunca, gavsü'l-a'zam olunca, Allah'ın evliyası olunca, eşkıya mı olacak, ferman mı kesecek? Yola çıkıp, önüne gelen adamın kafasını mı kıracak? Allah'ın emrini yapacak! Allah ne emretmişse, ona tâbî olacak. Peygamberler ne yapmışsa, o yolda yürüyecek...

Peygamber Efendimiz harb etmiş, darb etmiş, düşmana gâlib olmuş, mağlub olmuş... Bedir olmuş, Uhud olmuş, Hendek olmuş... Hepsinin hikmeti var. Neden hepsinde Allah gâlib etmemiş?.. Niye iki tarafında iki melek dolaşmıyordu?..

Taife gittiği zaman niye taşladılar, topuğunu yaraladılar? Niye Uhud Harbi'nde dişleri kanadı?.. Hikmeti var, çeşitli hikmetleri var. Düşünürse insan, hikmetlerini de görür. Ama bir bid'at sahibiyle biraz oturan bir insana, hiç hikmet verilmediği zaman, adam hikmetleri hiç görmez.

Demek ki, işi esasından düzeltmek lâzım; bid'attan kurtulmak lâzım, sünnete sarılmak lâzım, derviş olmak lâzım!.. Adam dervişliğe düşman, hikmeti görebilir mi?.. Mümkün değil! Öyle abur cubur, lambur lumbur laf söyler ki, cehenneme gider. Kendisini cehenneme götürecektir lafı söyler. Profesörüm diye de ortada gezinir.

Yâhu sana yarın, profesörlük diploman var mı diye sormayacaklar ki!.. Kalbine bakacaklar.

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ. إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ

بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

(الشعراء: ٨٨ - ٨٩)

(Yevme lâ yenfeu mâlûn ve lâ benûn. İllâ men eta'llàhe bi- kalbin selîm.) [O gün ne mal fayda verir, ne de evlatlar... Ancak Allah'a kalb-i selîm ile, temiz bir kalp ile gelenler o günde fayda bulur.] (Şuarâ, 26/88-89)

Tasavvuf işte bu kalbi, selim kalb yapma çalışmasıdır. Hasta olmayan bir kalp, hasta olmayan bir gönül, içinde hasta duygular olmayan bir gönül sahibi olmak; tasavvuf bu...

E bundan haberdar değil... Senin profesörlüğün kendi sahandadır; ama tasavvuf sahasında sıfırsın! İlkokul talebesi bile değilsin... Delisin, mecnunsun, divânesin!..

“—Canım, ben Arapça bilirim!”

Bilirsin ama, Arapça bilmek kurtarsaydı, Ebû Cehil'i kurtarırdı.

Peygamber Efendimiz zamanındaki insanlar, tüm nuruna, makamının yüceliğine rağmen üç sınıftı: Ona iman edenler mü'min oldular; dünya ve ahiretleri bahtiyar oldu. Onu inanmayanlar kâfir oldular; dünya va ahiretleri mahvoldu. İnanmış görünüp de tam işi kavrayamayanlar da, münafık oldular.

Sende kusur... Yâni, mürşid ne kadar mükemmel olursa olsun, iş müridde... Mürid adam olmalı!.. Müridin zihniyeti bozuk olduğu zaman, ya münafık sıfatında duracak, ya kâfir durumuna düşecek... Ya da tevbe edip has mü'min olacak. Demek ki bütün mesele, gönüldeki o duygular, o zihniyetler önemli oluyor.

Allah'tan rıza makamına en lââyık olanlar, onu elde etme şansı en yüksek olanlar kimlerdir?.. Allah'ı en çok bilenler... Allah'ı biliyorsa, ma'rifetullahı ermişse, hakîkî mutasavvıfısa, Allah'a ermişse, o zaman Allah'tan razı olur. Her şeyine rıza gösterir, “Biliyorum ki, senden bu yâ Rabbi!” der.

Bir büyük zâtın haramiler yolunu kesiyor. Yanında çoluk çocuğu var. Kaç tane çocuğu varsa, başlamışlar kesmeye... Adam kale gibi duruyor. Birinci çocuğunu kesmişler, ikinci çocuğunu kesmişler, üçüncü çocuğunu kesmişler...

Haydutlar cânî, hiç merhametleri yok ama, akıllarına takılmış.

Adama bakmışlar:

“—Tüh be, ne biçim adamsın sen yâ?.. Çocuklarını kıtır kıtır kesiyoruz, kıpırdamıyorsun bile?..”

Demiş ki:

(Va'llàhu yuhyî ve yümît) “Yaşatan, öldüren Allah, siz nesiniz ki? Onun ömrü o kadarmış, Allah öldürüyor.”

Ellerinden kılıçlar düşmüş adamların...

“—Yâhu bu lafı önceden söyleseydin, hepsi sağ kalırdı.” demişler.

“—O da kader! O kadarı ölecekmiş, ondan sonrası yaşayacakmış.” demiş.

Tevbe etmişler adamlar.

Yâni, bilmiyorum anlatabiliyor muyum: Allah'ı en iyi bilenler, Allah'ın kaza ve kaderine en güzel edeble boyun eğler, razı olurlar. Başlarına gelen çeşitli dünyevî olaylar dolayısıyla kulluklarında bir zikzak, bir tezelzül meydana gelmez.

Bu kadar söz yeter. Allah hepinizden razı olsun...

Fâtiha-i şerife mea'l-besmele!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

02. 12. 1991 - Eyüp / İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

